

Kotimaisten tiedekustantajien linjauksia rinnakkaistallennukseen – avoimen verkkokyselyn tuloksia

Posted on [17.3.2014](#) by [helehilt](#)
[1](#)

Noin puolet suomalaisista tiedekustantajista sallii omissa lehdissään julkaistujen artikkeleiden rinnakkaistallennuksen. Tällainen tulos saatiin kesällä 2013 toteutetussa avoimessa verkkokyselyssä. Huomattava osa kustantajista ei kuitenkaan vastannut kyselyyn, joten monien lehtien osalta linjaukset rinnakkaistallennukseen liittyen ovat edelleen epäselviä.

Tutkimusartikkeleiden rinnakkaistallennus yliopistojen ylläpitämiin avoimiin julkaisuarkistoihin ei ole toistaiseksi toteutunut laajamittaisemmin. Eräs ongelmakohta asiassa on ollut kotimaisten kustantajien epäselvä suhtautuminen rinnakkaistallennukseen. Kustantajien linjauksia keräävässä [SHERPA/RoMEO](#) –palvelussa on ollut tiedot vain muutamilta suomalaisilta tiedekustantajilta. Palveluun tallennetuista tiedoista selviää mm. salliiko kustantaja ylipäänsä rinnakkaistallennuksen, mikä artikkelin versio on sallittua tallentaa ja edellyttääkö kustantaja tietyn julkaisuviiveen (embargon) rinnakkaistallenteen julkaisemisessa.

Helposti tarkistettavat tiedot tiedekustantajien linjauksista helpottavat osaltaan tutkijoiden työtä. Mikäli kustantaja sallii jonkin artikkelin version tallennuksen julkaisuarkistoon, HY:n tutkija voi tallentaa kyseisen version Tuhat-järjestelmään, josta se siirtyy – tarvittaessa viivästettynä – avoimeen [Helda](#)-julkaisuarkistoon ja samalla kaikkien kiinnostuneiden ulottuville.

Helsingin yliopiston kirjastossa toimivan OA-lukupiirin aloitteesta ryhdyttiin viime keväänä toteuttamaan kyselyä, jossa yhteistyökumppaneina olivat myös Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV), Suomen tiedekustantajien liitto ja Kansalliskirjasto. Kyseessä ei ollut varsinainen tutkimus, vaan avoin verkkokysely, jonka tavoitteena oli mahdollisimman kattava tiedonkeruu sekä tietojen välittäminen SHERPA/RoMEO –palveluun.

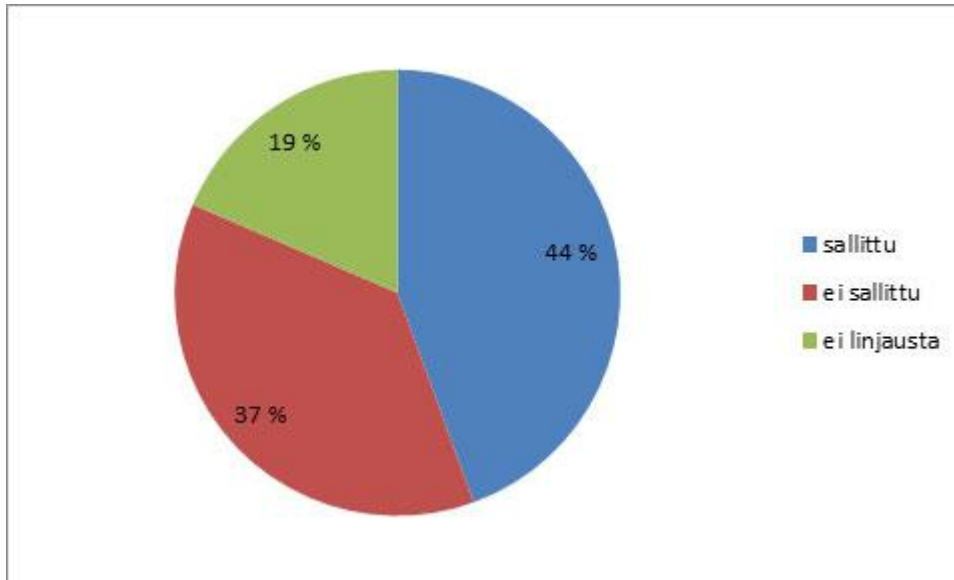
Kyselylomake laadittiin kevään 2013 aikana ja avattiin käyttöön kesäkuussa. Tieto kyselystä ja linkki kyselylomakkeelle välitettiin TSV:n toimesta kotimaisille tiedekustantajille. Elokuun loppuun mennessä vastauksia saatiin yhteensä 39, mikä oli noin 30% kyselyn kohderyhmästä. Näissä vastauksissa rinnakkaisjulkaisua koskevia linjauksia esitettiin 33 kausijulkaisun osalta. Lisäksi 11 kustantajaa ilmoitti, että julkaisijalla ei ole kantaa rinnakkaistallennukseen.

Suhteelliseen vähäiseen vastausten määrään vaikutti kenties kyselyn käynnistymisen ajankohta keskellä kesää, jolloin oletettavasti monien lehtien ja tiedeseurojen edustajat lomailivat. Vastaaminen on ollut mahdollista myöhemminkin, mutta viime syksyn ja kuluvan talven aikana vastauksia on tullut vain muutamilta kustantajilta.

Vajaa puolet sallii rinnakkaistallennuksen

Kun kyselyssä saadut tiedot yhdistetään SHERPA/RoMEO:ssa jo aiemmin olleisiin suomalaisia julkaisuja koskeviin tietoihin, saadaan tällä hetkellä kattavin tieto suomalaisten tiedejulkaisujen linjauksista rinnakkaistallennukseen liittyen.

Saatujen tietojen perusteella 44% kotimaisista tiedekustajista sallii jonkin artikkeliversioiden rinnakkaistallennuksen, kun taas kielteisen kannan on esittänyt 37%. Monet kustantajista epäröivät, sillä 19% ei kyselyssä ilmoittanut kantaansa asiassa.

Kuvio 1. Kotimaisten kustantajien kanta rinnakkaistallennukseen kyselyn tulosten perusteella.

Tiedossa olevien kustantajien linjausten mukaan yhteensä 22 kausijulkaisun osalta on sallittua rinnakkaistallentaa kustantajan pdf, toisin sanoen artikkelin lopullinen julkaistu versio. Kaksi lehteä sallii vain alkuperäisen käsikirjoitusversion rinnakkaistallennuksen. Kotimaisten lehtien linjaukset ovat kansainvälisesti katsoen poikkeuksellisia, sillä yleisempää on sallia viimeisen, vertaisarvioinnin jälkeen korjatun käsikirjoitusversion tallennus kuin kustantajan taitetun version käyttö.

Aineiston julkaisuista rinnakkaistallentamisessa embargoa edellyttää vähän alle puolet (46 %) niistä julkaisuista, jotka sallivat tallentamisen. Yhdeksällä lehdellä embargo on 12 kuukautta, yhdellä 4 kuukautta ja yhdellä 24 kuukautta.

Kotimaisten lehtien osalta kiinnostava havainto oli, että noin puolet lehdistä (20 kpl) kieltää rinnakkaistallennuksen kokonaan, ja tähän joukkoon kuuluu myös kaksi open access -lehteä. Näin kielteinen suhtautuminen on kansainvälisessä vertailussa harvinaista, esimerkiksi SHERPA/RoMEO:n kustantajista 70 % sallii jonkin version tallennuksen.

Mikael Laakson askettäin julkaiseman [tutkimuksen](#) mukaan 100 suurimmasta tieteellisten julkaisujen kustantajasta vähän alle puolet hyväksyy viimeisen käsikirjoitusversion rinnakkaistallennuksen ilman embargoa. Lisäksi kolmannes hyväksyy rinnakkaistallennuksen vähintään 12 kuukautta lehdessä julkaisemisen jälkeen.

Kotimaiset kustantajat varovaisia

Huomattava osa suomalaisista tiedekustantajista tai julkaisuista ei ole muodostanut linjaansa julkaisujensa rinnakkaistallentamiseen. Tässä yhteydessä voi vain arvailla syytä tähän. Ehkä asiaa ei ole ehditty miettiä? Ehkä periaatteellinen suhtautuminen avoimeen saatavuuteen voi olla myönteistä, mutta asian aiheuttamat käytännön ongelmat arveluttavat?

Rinnakkaistallennus lisää kiistatta julkaisun näkyvyyttä, joten ainakin julkaisujen kirjoittajien näkökulmasta se on suotavaa. Asia voi kuitenkin näyttäytyä toisin kustantajan näkökulmasta. Asiaan saattaa liittyä samoja kysymyksiä kuin painetun lehden muuttumisessa open access - lehdeksi. Esimerkiksi lehtien riippuvuus painetun lehden tilausmaksuista voi herättää huolta siitä, vähenisikö tilausten määrä rinnakkaistallennuksen yleistyessä. Toisaalta kustantaja voi asettaa embargon, jolloin rinnakkaistallennetut artikkelit ovat luettavissa esimerkiksi vasta kuuden kuukauden kuluttua painetun lehden julkaisemisesta.

Kotimaisten kustantajien linjaukset koottu verkkosivulle

Kyselyn tuloksena saadut sekä SHERPA/RoMEO-palveluun jo aiemmin viedyt tiedot kotimaisten julkaisujen suhtautumisesta rinnakkaistallennukseen on koottu [avoimelle verkkosivulle](#).

Sivulta löytyvä taulukko on järjestetty lehden nimen mukaan, mutta sarakkeen otsikkoa klikkaamalla sen voi järjestää vaikka kustantajan tai SHERPA/RoMEO:n käyttämien värikoodien mukaan.

Sivulta löytyvät myös linkit lomakkeille, joilla kustantajat voivat ilmoittaa tietojansa joko suoraan SHERPA/RoMEO -palveluun tai kyselylomakkeella. Näin myös ne kustantajat, jotka eivät ole vielä ottaneet kantaa rinnakkaistallennukseen, voivat ilmaista linjauksensa tai mahdolliset muutokset niihin.

Teksti:

Mika Holopainen

Kimmo Koskinen

Jussi Piipponen

Helsingin yliopiston kirjasto

Kirjoittajat ovat julkaisseet samasta aiheesta artikkelin myös Tieteessä tapahtuu –lehdessä (1/2014) otsikolla [Kotimaiset kustantajat ja rinnakkaistallennus](#).

SHERPA/RoMEO –palvelua on käsitelty aiemmin Verkkarissa (9/2012) otsikolla

[Tutkimusartikkelien rinnakkaistallennus – SHERPA/RoMEO -palvelu tutkijan apuvälineenä](#)

Kuva:

getutopia.com